

Združenie obcí Handlovskej doliny

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí Handlovskej doliny

Audit územia

Júl – August 2006

1. Základná charakteristika mikroregiónu

1.1 Zloženie mikroregiónu

1.1.1 Poloha

Riešené územie obcí mikroregiónu Handlovskej doliny je v zmysle zákona č. 50/1976 Zb. v znení neskorších predpisov a vyhlášky MŽP SR č.55/2001 Z.z. vymedzené hranicami katastrálnych území jednotlivých obcí mikroregiónu so zohľadnením záujmov a stykov s okolitými sídelnými útvarmi. Je tvorené administratívno - správnymi územiaми šiestich susedných obcí:

Združenie obcí Handlovskej doliny – obce
Chrenovec – Brusno
Jalovec
Lipník
Malá Čausa
Rázočno
Veľká Čausa

Nachádza sa v Trenčianskom kraji, v okrese Prievidza, v Handlovskej doline. Hranica mikroregiónu prechádza hrebeňmi pohorí Žiar a Vtáčnik, územím rozhrania Prievidzskej a Handlovskej doliny, hranicou katastrálneho územia mesta Handlová. Nadmorská výška mikroregiónu sa pohybuje od 285 m n.m. - údolie rieky Handlovka, do 1136 m n.m. - najvyšší vrch Biely Kameň v pohorí Vtáčnik.

Mikroregión Handlovskej doliny je charakteristický výraznou členitosťou územia, ktorým preteká rieka Handlovka. Je obkolesený vencem pohorí a čiastočne je otvorený len v smere toku rieky Handlovka.

Patrí do prievidzského ťažiska osídlenia, ktoré je v rámci koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 podporované ako ťažisko druhej úrovne. Leží na trase cesty I/50 Trenčín – Bánovce - Prievidza – Handlová - Žiar, ktorá je považovaná za hornonitriansku sídelnú rozvojovú os. Obce mikroregiónu ležia na uvedenej osi, resp. sú dostupné priamymi odbočkami z uvedenej trasy v dĺžke cca 2 km. Z pohľadu celého Slovenska sa mikroregión Handlovskej doliny nachádza

V osídlení mikroregiónu sa nachádzajú vidiecke sídla, ktoré sú nedostatočne vybavené sociálnou a technickou infraštruktúrou a čiastočne aj komunikačnou. Majú lokálny miestny význam. Centrum

1.1.2 Rozloha

Rozloha mikroregiónu je 7001 ha. K 31.12.2005 v ňom žilo obyvateľov 4641 obyvateľov. Priemerná hustota osídlenia je obyvateľov 66 na 1 km². Hustota obyvateľstva v jednotlivých obciach mikroregiónu je vzhľadom na rôznu veľkosť katastrálnych území a počet obyvateľov značne odlišná. V smere Z–V (smer Prievidza–Handlová) je mikroregión dlhý 10 km.

Obec	Rozloha [ha]
Chrenovec- Brusno	1232
Jalovec	603
Lipník	548
Malá Čausa	1535
Ráztočno	2362
Veľká Čausa	721
Spolu	7001

1.1.2 Počet obyvateľov a domov

Najvyšší počet obyvateľov dosiahol mikroregión v roku 1995, najnižší v roku 1890. V posledných rokoch dochádza k mierne progresívnemu vývoju počtu obyvateľov v obciach mikroregiónu, a to najmä vplyvom migrácie obyvateľstva z miest do vidieckych sídiel.

Obec	Počet obyvateľov k 31.12.2005		
	Spolu	Muži	Ženy
Chrenovec- Brusno	1342	671	671
Jalovec	560	285	275
Lipník	467	226	241
Malá Čausa	631	324	307
Ráztočno	1216	586	630
Veľká Čausa	425	214	211
Spolu	4641	2306	2335

Podiel žien na celkovom počte obyvateľov mikroregiónu v roku 2005 bol o 0,62 vyšší oproti podielu mužov.

Na základe posledného SODB z roku 2001 je obyvateľstvo mikroregiónu na 96,69 % slovenskej národnosti a na 51,82 % rímsko-katolíckeho náboženského vyznania.

Ukazovateľom vnútornej demografickej kvality a vitality súčasného obyvateľstva je index vitality populácie. Podľa jeho hodnoty sú všetky sídla regresívne typy sídla.

Vo vekovej štruktúre celého mikroregiónu prevláda poproduktívna zložka nad predproduktívnu (index vitality je 87), ide teda o regresívny (upadajúci) vývoj, čo je z hľadiska budúcich reprodukčných procesov nepriaznivé. Tento nepriaznivý vývoj sa podstatne viac prejavuje v obciach mikroregiónu.

Zo sledovaných štatistických údajov vyplýva, že počet živonarodených obyvateľov, t.j. pôrodnosť, je nižšia ako počet zomrelých obyvateľov, t.j. úmrtnosť. Imigrácia (prist'ahovaní) prevláda nad migráciou (vyst'ahovaní), z čoho vyplýva pozitívna charakteristika mikroregiónu z hľadiska pohybu obyvateľstva v obciach mikroregiónu.

V mikroregióne sa nachádzajú prevažne rodinné domy, bytová výstavba je v minimálnom rozsahu. Architektúra domov je typická pre každú obec, pričom ju tvoria domy 80 – 100 ročné (schátralé alebo neobývané) s architektonickými prvkami typickými pre každú obec, ďalej domy 20 – 50 ročné, obývané a udržiavané a domy 1 – 10 ročné s prvkami modernej architektúry. V každej obci sa nachádzajú obecné objekty (obecný úrad, škola, materská škola, školská jedáleň, kultúrny dom, hasičská zbrojnica, zdravotnícke zariadenie) ako aj kultúrno- historické objekty (kostoly, fary, kaplnky, zvonica, pamätníky, pamiatkové objekty).

Obec	Počet rod.domov	Počet byt.domov - bytov	Neobývané domy	Obecné objekty	Historické objekty
Chrenovec-Brusno	378*	1-6	63*	5	1
Jalovec	184	0	16	2	1
Lipník	199	0	39	3	1
Malá Čausa	276	-	34	4	1
Ráztočno	448	3-42	45	5	1
Veľká Čausa	170	1-4	10	4	-
Spolu	1 655	5-52	207	23	5

1.2 Obce mikroregiónu - základná charakteristika

1.2.1 Chrenovec-Brusno

Chrenovec leží vo východnej časti Hornonitrianskej kotliny na nive Handlovky, na pahorkatine a juhozápadných svahoch pohoria Žiar. Nadmorská výška v strede obce je 365 m, vo zvyšku katastrálneho územia je 319 - 832 m. Členité územie tvoria flyšové pieskovce, ílovce, andezity a kryštalicke horniny. Prevládajú hnedé lesné pôdy. Územie je okrem okolia obce zalesnené jedľobučinami, miestami so smrekom.

Prvýkrát sa obec Chrenovec spomína v roku 1243. Patrila Dobákovcom, od 1244 panstvu Bojnice. Roku 1553 mala mlyn, 6 port, 1675 25 poddanských a 3 želiarske domácnosti (125 obyvateľov), 1778 19 poddanských, 1 želiarsky dom a 181 obyv., 1828 27 domov a 186 obyv. Zaoberali sa poľnohospodárstvom, chovom dobytky a ovocinárstvom, chodili na sezónne poľnohospodárske práce.

Obec Brusno sa vyvinula zo starej slovenskej osady. Pôvodne patrila Dobákovcom, od 1244 panstvu Bojnice. Doložená je 1430. Roku 1553 mala 10 port, 1675 138 obyv., 1715 14 domácností, 1778 246 obyvateľov, 1828 33 domov a 232 obyvateľov. V roku 1735 obec vyhorela. Od 17. storočia obyvatelia pracovali na panskom majeri v Čause, po zrušení robôt, ako sezónni robotníci a nádenníci, v 19. storočí zbierali maliny, vyrábali obruče z brezového dreva. Roku 1960 obec pričlenili k Chrenovcu.

Súčasná obec má **charakter vidieckeho sídla** s funkciou bývania, prvovýroby a turizmu. Územie je stredne urbanizované, obklopené poľnohospodárskou a lesnou krajinou. Z hľadiska medzisídelných väzieb sú najvýraznejšie väzby na mestá Handlová, Prievidza, na obce Ráztočno, Lipník, Veľká Čausa, Malá Čausa, s ktorými má priame dopravné prepojenie.

Spôsobom **pôvodnej zástavby** sa časť obce Chrenovec radí medzi hromadné dediny a jadro časti obce Brusno tvorí dedina pri hradskej.

Dominantou obce a významným folklórnym prvkom v exteriéri obce bol do roku 2005 symbol drevenej šišky umiestnený pri hlavnej ceste I/50, v súčasnosti umiestnený v depozite obecného úradu. Prírodnou zaujímavosťou mimoriadneho významu sú jedinečné pieskovcové guľe – zvetralé usadeniny tret'ohorného mora (pred 40 miliónmi rokov) s veľkosťou od 10 - 200 cm. Veľký význam v kultúrno-spoločenskom živote obce má folklórny súbor HÁJIČEK a Malý HÁJIČEK.

Obec má lokálny význam a plní funkciu spádovej obce pre mikroregión s vybavenosťou v zdravotníctve a v školstve. Z hľadiska počtu obyvateľov je obec najväčšia v MR a podľa rozlohy patrí k tretej najväčšej v MR.

Obec Chrenovec-Brusno	
Prvá zmienka o obce	1243
Administratívne časti	Brusno
Počet obyvateľov r.2005	1342
Počet domov r.2005	461
Index vitality	79
Dĺžka miestnych komunikácií	10 km
Občianska vybavenosť	5
Školy	1 ZŠ, 1MŠ
Plynofikácia	Áno, 100% obce, 80% pripojok
Vodovod a kanalizácia	Áno- 100% obce; nie
Pôvodné činnosti	Chrenovec-poľnohospodárstvo, chov dobytky, ovocinárstvo, Brusno- poľnohospodárstvo, zber ovocia, výroba drev.obručí
Prevažujúca činnosť	Zamestnanosť
Najväčšia dominant	Pieskovcové guľe, (drev. šiška)
Frekventované priezviská	Trgiňa, Paulík, Ondrejovič
Počet obyv so živnosť. Listom	12

Rozvojové tendencie obce vyplývajú z aktuálnych funkcií sídla hlavne so zameraním na rozvoj bývania rozširovaním bytovej výstavby, zvyšovanie úrovne zdravotníckej vybavenosti obce a MR, zlepšenie úrovne infraštruktúry obce a MR v oblasti školstva, prebudovanie MŠ na Dom osvetu, dobudovanie vybavenosti futbalového areálu. Pre rozvoj územia obce vypracovať územno-plánovacia dokumentáciu obce.

Majetok obce a finančná dispozícia pre projektové riešenie (v tis.Sk)

Položka	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Predpoklad r.2007
Príjmy	4 729	6 413	14 215	-
Kap.výdavky	1 043	868	2 229	-
Rezervy	-	-	141	-
HIM(budovy, pozemky)	33 544	33 544	33 544	-
Finančný majetok	-	7 374	7 374	-
Úvery	-	-	-	-
Dlhy	-	-	-	-

1.2.2 Jalovec

Obec Jalovec leží v severovýchodnej časti Hornonitrianskej kotliny, v doline rieky Handlovka. Nadmorská výška je v strede obce 351 m n.m, v ostatných častiach katastrálneho územia leží vo výške 332 m – 869 m n.m. Územie na pahorkatine a juhozápadných svahoch pohoria Žiar tvoria štvrtohorné piesky, pieskovce, druhohorné vápence a kryštálické horniny. V okolí obce je územie prevažne odlesnené, v extraviláne sa vyskytujú jedľobučiny, miestami so smrekom.

Písomne sa prvý raz uvádza v roku 1430 ako príslušenstvo Bojnického hradu. Vznikla však v 12.stor.. Začiatkom 13.storočia patrila rodine Dubakovcov, od 1244 panstvu Bojnice. Poddaní zásobovali zámok metlami, panskému záhradníkovi museli odvádzať vetvičky jalovca a chrenu. R. 1553 mal 3 porty, 1675 86 obyvateľov, 1715 9 domácností, 1778 203 obyvateľov, 1828 26 domov a 183 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom, chovom oviec, vyrábali šindle a obruče z brezového dreva, časť odchádzala na sezónne práce. V 15.- 16. storočí boli v obci sklárske pece. Roku 1749 založili Pállfyovci v doline Huňovo skláreň s 5 pecami a mlynom na drvenie vypáleného kremeňa, roku 1831 postavili vápenku. Obec sa v 20.storočí stala poľnohospodárskou obcou.

Obec má charakter podhorského vidieckeho sídla. V obci prevláda funkcia bývania a prvo-výroby. Sídlné štruktúry sú obklopené poľnohospodárskou a lesnou krajinou. Z hľadiska medzisídlných väzieb sú najvýraznejšie väzby na mestá Handlová, Prievidza a na obce Ráztočno a Chrenovec-Brusno, s ktorými má priame dopravné prepojenie.

Spôsobom pôvodnej zástavby sa obec radí medzi hromadné obce, nemá vytvorený centrálny zhromažďovací priestor. Obec pretína rýchlostná komunikácia celoštátneho významu č. I./50. Obec je charakteristická nízkopodlažnou uličnou zástavbou rodinných domov.

Dominantou obce je katolícky kostol Božského srdca Ježišovo postavený v roku 1927. Umiestnený je na začiatku obce. Pôvodné domy boli zväčša trojpriestorové pod tvrdou krytinou, hospodárske priestory boli radené za obytnou časťou. Sú kamenné s obdĺžnikovým pôdorysom, krytou sedlovou strechou, majú dva vchody zvýraznené výstupkami. Nad vchodom býva uvedený letopočet vzniku stavby. Stavba nemá okná, len vetráky. Miestnosti sú zaklenuté trámovými stropmi. Obec má lokálny význam. Z hľadiska rozlohy patrí obec v mikroregióne k najmenším i podľa počtu obyvateľov.

Obec Jalovec	
Prvá zmienka o obce	1430
Administratívne časti	-
Počet obyvateľov r.2005	560
Počet domov r.2005	184
Index vitality	54
Dĺžka miestnych komunikácií	5 km
Občianska vybavenosť	2
Školy	1 MŠ
Plynofikácia	Áno, 100% obce, 80% pripojok
Vodovod a kanalizácia	Áno- 100% obce; kanal.-nie, ČOV- MŠ, OcÚ
Pôvodné činnosti	Poľnohospodárstvo, chov oviec, výroba šindľov a obručí z brezového dreva
Prevažujúca činnosť	Zamestnanosť
Najväčšia dominanta	Kostol
Frekvencované priezviská	Kotian, Kmeť
Počet obyv so živnost. Listom	16

Rozvojové tendencie obce sú zamerané na rozvoj bývania v obci výstavbou bytoviek, skvalitnenie životného prostredia obce výstavbou kanalizácie a spracovanie bioodpadu na úrovni MR a skvalitnenie života obyvateľov obce a okolia na vidieku posilnením oddychovo rekreačnej funkcie obce prestavbou športového areálu obce. Pre rozvoj územia obce vypracovať územno-plánovacia dokumentáciu obce.

Majetok obce a finančná dispozícia pre projektové riešenie (v tis.Sk)

Položka	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Predpoklad r.2007
Príjmy	2 820	3 008	4 102	-
Kap.výdavky	478	2 066	257	-
Rezervy	-	386	405	-
HIM(budovy, pozemky)	12 337	12 337	12 337	-
Finančný majetok	3 036	3 036	3 036	-
Úvery	-	-	-	-
Dlhy	-	-	-	-

1.2.3 Lipník

Obec Lipník leží v severnej časti hornonitrianskej kotliny na strednom toku rieky Handlovka. Nadmorská výška v strede obce je 321 m n.m, ostatná časť katastrálneho územia leží vo výške 306 m – 852 m n.m. Územie tvoria staršie treťohorné pieskovce a granity. A svahoch prevládajú dubovo – hrabové lesy a jedľobučiny.

Prvá písomná zmienka o tejto obci je z roku 1355. Pôvodne patrila panstvu Sivý Kameň, neskôr Kerekovcom z Nécvál, ktorí boli prívržencami husitov. Roku 1431-34 ju zničili zápasy medzi zemanmi, prívržencami Žigmunda a husitov. Roku 1492 ju získali Majthényiovci, od roku 1695 patrila panstvu Bojnice. Roku 1675 mala 132 obyvateľov, 1715 22 domácností, 1778 24 poddanských a

želiarske domácnosti, 1828 28 domov a 192 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom a chodili na lesné práce. Tretinu obrábanej pôdy tvorili kopanice.

Spôsobom pôvodnej zástavby sa obec radí medzi cestnú radová dedinu, bez centrálného priestoru. Obec je charakteristická nízkopodlažnou uličnou zástavbou rodinných domov postavených do svahu. V obci je postavená drevená šalovaná zvonica s nadstavcom, veža je krytá ihlancom, z polovice 19.storočia.

Pôvodné domy boli orientované so štítom na cestu, ale i na šírku ku komunikačnej osi. Boli realizované z nepálenej tehly a mali hladkú omietku (obielené domy). Strechy boli sedlové alebo valbové, s tvrdou krytinou (predtým šindel a slama). Hospodárske priestory boli radené vo dvoroch za obytnou časťou. Po roku 1945 sa stavali domy so štvorcovým pôdorysom v záhradkách, s viacerými izbami, kuchyňou, toaletnými a hygienickými priestormi, garážou. Negatívnym zásahom do vidieckej architektúry obce bola ojedinelá výstavba rodinných domov a občianskej vybavenosti s plochými strechami v 70.- 80. rokoch.

Súčasná výstavba obsahuje tradičné architektonické prvky. Objekty základnej vybavenosti a služieb sú rozmiestnené po obci.

Dominantou obce je drevená zvonica z pol. 19.stor., najstaršou pamiatkou je zvon z r.1783; kultúrny dom, postavený ako jeden z prvých v Handlovskej doline (kapacita 100 ľudí).

Obec Lipník	
Prvá zmienka o obce	1355
Administratívne časti	-
Počet obyvateľov r.2005	467
Počet domov r.2005	199
Index vitality	81
Dĺžka miestnych komunikácií	3,5 km
Občianska vybavenosť	3
Školy	1 MŠ
Plynofikácia	Áno, 100% obce, 80% pripojok
Vodovod a kanalizácia	Áno- 99% obce; ver. kanalizácia nie, dažďová áno
Pôvodné činnosti	Poľnohosp., tkanie kobercov košíkárstvo, konopárstvo,
Prevažujúca činnosť	Zamestnanosť
Najväčšia dominant	Drevená zvonička, zvon z r.1783
Frekvencované priezviská	Lenhart, Mikuška, Šovčík, Liška
Počet obyv so živnost. Listom	6

Rozvojové

tendencie obce sú zamerané na podporu podnikania ponukou nových podnikateľských plôch, rozvoj bývania výstavbou bytových domov v obci, v podpore rozvoja CR, v rozvoji infraštruktúry na skvalitnenie životného prostredia obce odkanalizovaním obce do ČOV Prievidza.

Majetok obce a finančná dispozícia pre projektové riešenie (v tis.Sk)

Položka	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Predpoklad r.2007
Príjmy	2 929	2 714	2 915	-
Kap.výdavky	249	115	505	-
Rezervy	-	-	-	-
HIM(budovy, pozemky)	-	2 349	2 349	-

Finančný majetok	-	2 602	2 602	-
Úvery	500	500	500	450
Dlhy	500	450	450	400

1.2.4 Malá Čausa

Obec leží na ceste č.III/05069, mimo hlavného dopravného koridoru mikroregiónu - cesty I/50.

Kataster obce sa rozprestiera v severnej časti Hornonitrianskej kotliny v doline Čausianskeho potoka. Nadmorská výška v strede obce je 340 m n.m, v ostatných častiach katastrálneho územia leží vo výške 317 m – 832 m n.m. Územie na pahorkatine a na úpätí pohoria Žiar tvoria staršie tret'ohorné pieskovce, ílovce a ml. tret'ohorné piesky, íly, andezity a granity. Územie je v okolí obce odlesnené, inde sú dubohrabiny a jedľ'obučiny, miestami so smrekom. Objavili sa zvyšky tret'ohornej fauny.

Obec sa nepriamo spomína 1358, priamo 1430. Patrila panstvu Bojnice, neskoršie Pállfyovcom. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, furmančili, chovali dobytok a ovce a predávali ovocie. V 19.storočí chodili na sezónne poľnohospodárske práce. V 20.storočí väčšina obyvateľ'ov pracovala v priemysle na okolí. V súčasnosti prevažná časť obyvateľ'stva pracuje v zamestnaneckom pomere, povolenie na živnosť má 8 fyzických osôb.

V podnikaní so sídlom v obci pracujú 3 firmy (stolárstvo, umelecké kováčstvo, autodielná) s 54 zamestnancami.

Spôsobom pôvodnej zástavby sa obec radí medzi potočné radové dediny, ktorá zostala po dnes. Obec je charakteristická nízkopodlažnou uličnou zástavbou rodinných domov osadených do svahu. Z konca 19.storočia sú trojpriestorové domy murované z kameňa pod valbou, prípadne sedlovou strechou, pôvodne pod slamenou krytinou, nahradenou neskôr eternitom. Hospodárske budovy väčšinou zrubové, radia sa za obytnou časťou. Niektoré domy majú výšky a pre oblasť typické rámovanie priečelia barokovými lizénami. Pri potoku je skupina sýpok, postavených z kameňa a z nepálených tehál, majú aj výšky. Niektoré sýpky majú lizénové rámovanie a vchody zdôraznené výpuskami. Murované domy neskoršej výstavby nadväzujú na miestne dispozície a sú pod tvrdou krytinou. Po roku 1945 majú domy štvorcový pôdorys. V rokoch 1970-1990 sa stavali rodinné domy s plochou strechou. V súčasnosti sa stavajú jednopodlažné rodinné domy so sedlovou strechou. Najstarší dom má súpisné číslo 102.

Dominantou obce je katolícky kostol Ružencovej Panny Márie z roku 1902 a najmä kopce okolitej príroda. Z intravilánu obce vedie lesná cesta s napojením na Bojnický cyklokrúh. Hlavnou prioritou obce je výborné zázemie pre rekreáciu, turizmus, šport, ďalej chalupárstvo, hubárstvo, poľovníctvo, rybárstvo.

Objekty základnej vybavenosti a služieb sú postavené pozdĺž št. cesty III. triedy obce, ktorá je vedená stredom obce a tvoria jeho jadro. V obci je v prevádzke internetová čítareň prístupná verejnosti.

Obec Malá Čausa má miestny lokálny význam.

Obec Malá Čausa	
Prvá zmienka o obce	1358
Administratívne časti	-
Počet obyvateľ'ov r.2005	631
Počet domov r.2005	276
Index vitality	70
Dĺžka miestnych komunikácií	4,8
Občianska vybavenosť	4
Školy	1 ZŠ roč.1.- 4., 1MŠ
Plynofikácia	Áno

Vodovod a kanalizácia	100%, nie
Pôvodné činnosti	Želiari, furmánčina, chov dobytky a oviec
Prevažujúca činnosť	Zamestnanosť
Najväčšia dominanta	Kostol
Frekventované priezviská	Matiaško
Počet obyv so živnosť. Listom	8

Majetok obce a finančná dispozícia pre projektové riešenie (v tis.Sk)

Položka	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Predpoklad r.2007
Príjmy	4180	3975	4630	5000
Kap.výdavky	-	150	234	300
Rezervy	-	70	234	-
HIM(budovy, pozemky)	1485	1485	1485	1485
Finančný majetok				
Úvery	-	-	-	-
Dlhy	-	-	-	-

Rozvojové tendencie obce sú zamerané na rozvoj bývania v obci (výstavba RD a rekonštrukcia bytoviek), rekonštrukciou miestnych komunikácií, skvalitnenie životného prostredia obce výstavbou kanalizácie a separáciou odpadu, výsadbou zelene v obci a celkovým skvalitnením života obyvateľov obce. Pre rozvoj územia obce vypracovať územno-plánovaciu dokumentáciu obce. Pokračovanie v spolupráci s družobným mestom Role, okr. Šumperk, ČR.

1.2.5 Ráztočno

Obec Ráztočno leží v handlovskom výbežku Hornonitrianskej kotliny pri juhozápadnom úpätí pohoria Žiar v doline potoka Handlovka, na ceste č. I/50, hlavnej dopravnej tepne mikroregiónu. Pahorkatinný až hornatinný povrch územia tvoria flyšové pieskovce, ílovce a kryštálické horniny. Má rendziny a hnedé lesné pôdy. Okrem okolia obce je zalesnený jedľobučinami miestami s prímiesou borovice a smreku. Nadmorská výška v strede obce je 356 m, vo zvyšku katastrálneho územia je 346 - 392 m.

Písomne je obec doložená od roku 1429. Patrila panstvu Bojnice. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom, chovom dobytky, povozníctvom, výrobou metiel, pokrovcov, predajom ovocia v Kremnici, chodili na sezónne poľnohospodárske práce, roku 1906 založili spotrebné družstvo. Roku 1908 obec vyhorela. V 20. storočí sa obec podstatne nezmenila. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, prevažná časť však pracovala v energetickom priemysle v meste Handlová a v okresnom sídle Prievidza. V súčasnosti prevažná časť obyvateľstva pracuje v zamestnaneckom pomere, povolenie na živnosť má 14 fyzických osôb.

V podnikaní so sídlom v obci pracuje 5 firiem (ťažba štrkopieskov, skloštúdio, stavebníctvo, autoopravovňa, Agroprodukt) s cca 50 zamestnancami.

Spôsobom pôvodnej zástavby sa obec radí medzi dediny pri hradskej. Rodinné domy boli orientované dvojsovým priečelím na komunikačnú os. Zástavbu ďalej charakterizujú domy postavené z kameňa a nepálenej tehly. Sú trojpriestorové so sedlovými a valbovými strechami, sekundárne pod tvrdou krytinou. Hospodárske priestory sú radené za obytnou časťou. Existujú pôvodné domy a sýpkky s výškou. Celkovo obec charakterizuje nízkopodlažná zástavba rodinných domov, doplnená troma bytovými domami.

Dominantou obce je rekreačné stredisko Remata, ktoré je umiestnené v pohorí Žiar. Patrí medzi najvyššie a najkrajšie lokality mikroregiónu, s regionálnym významom. Hlavnou dominantou obce je jej veľkosť a objekty základnej vybavenosti a služieb postavené pozdĺž štátnej cesty I/50. Cesta je

vedená stredom obce a z hľadiska územného je nepriaznivo rozdeľuje na dve časti. Ostatné objekty vybavenia sú roztrúsené po obci.
Obec Ráztočno má lokálny význam.

Obec Ráztočno	
Prvá zmienka o obce	1429
Administratívne časti	-
Počet obyvateľov r.2005	1216
Počet domov r.2005	448
Index vitality	56
Dĺžka miestnych komunikácií	8,9
Občianska vybavenosť	10
Školy	1 ZŠ, 1MŠ
Plynofikácia	Áno
Vodovod a kanalizácia	100%, nie
Pôvodné činnosti	Poľnohos., povozníctvo, chov dobytky, výroba metiel, pokrovcov, predaj ovocia
Prevažujúca činnosť	Zamestnanosť
Najväčšia dominanta	Kostol so slnečnými hodinami
Frekventované priezviská	Madaj
Počet obyv so živnost. Listom	14

Majetok obce a finančná dispozícia pre projektové riešenie (v tis.Sk)

Položka	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Predpoklad r.2007
Príjmy	10305	11164	18444	18500
Kap.výdavky	632	763	8626	8500
Rezervy	400	500	328	500
HIM(budovy, pozemky)	549	588	8450	8500
Finančný majetok	6940	6940	6940	6940
Úvery	1000	615	615	300
Dlhy	-	-	-	-

Rozvojové tendencie obce sú zamerané na rozvoj cestovného a turistického ruchu na Remate, bývania v obci, priaznivého podnikateľského prostredia, vybudovania verejnej kanalizácie s napojením na ČOV. Pre rozvoj územia obce vypracovať územno-plánovacia dokumentáciu obce.

1.2.6 Veľká Čausa

Obec Veľká Čausa leží v juhovýchodnej časti Hornonitrianskej kotliny na strednom toku Handlovka, na tangente cesty č.I/50.

Pahorkatinný povrch chatára tvoria ml. tret'ohorné pyroklastiká andezitov, pieskovce a vápnnité íly, sčasti pokryté sprašovými hlinami. Z pôvodných dubohrabín a jedľobučin zostali nepatrné zvyšky. Má

illimerizované a hnedé lesné pôdy. Nadmorská výška v strede obce je 312 m, vo zvyšku katastrálneho územia je 285-361 m.

Obec sa spomína v listine prvýkrát v roku 1430. Patrila panstvu Prievidza. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, chovali dobytok a ovce, v 16. a 19. storočí pracovali na pánskom majeri, povozníci, predávali ovocie a vyrábali krpce. Časť odchádzala na sezónne práce. V 19. storočí v chotári ťažili liadok. V súčasnosti prevažná časť obyvateľstva pracuje v zamestnaneckom pomere, povolenie na živnosť má 7 fyzických osôb.

V podnikaní so sídlom v obci pracujú 2 firmy (píla, stavebná činnosť, autoopravovňa - služby) s 15 zamestnancami.

Spôsobom pôvodnej zástavby sa obec radí medzi dediny pri hradskej s centrom obce. Charakteristická je nízkopodlažnou uličnou zástavbou rodinných domov, ktoré sú stavané na ceste smerom na Brusno. Domy sú orientované štítmí do ulice. Staršie domy majú hospodárske budovy pristavané za obytným traktom. Zo staršej zástavby sa zachovalo niekoľko murovaných sýpok s výškami, pod tvrdou krytinou.

Dominantou obce je kostol sv. Gorazda, umiestnený v centre obce. Stred obce je definovaný vojím priestorom s existujúcimi objektmi vybavenosti a bývania.

Hlavnou prioritou obce je dostupná vzdialenosť do okresného mesta Prievidza a z Prievidze do obce.

Obec Veľká Čausa	
Prvá zmienka o obce	1430
Administratívne časti	-
Počet obyvateľov r.2005	425
Počet domov r.2005	170
Index vitality	57
Dĺžka miestnych komunikácií	2,8
Občianska vybavenosť	4
Školy	1MŠ
Plynofikácia	Áno
Vodovod a kanalizácia	100%, nie
Pôvodné činnosti	Poľnohos., chov dobytka a oviec, výroba krpcov
Prevažujúca činnosť	Zamestnanosť
Najväčšia dominant	Chránené lipy na cintoríne,
Frekvencované priezviská	Đurdina
Počet obyv so živnosť. Listom	7

Majetok obce a finančná dispozícia pre projektové riešenie (v tis.Sk)

Položka	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Predpoklad r.2007
Príjmy	2951	2482	3019	3200
Kap.výdavky	-	20	164	200
Rezervy	311	230	230	-
HIM(budovy, pozemky)	225	2688	2688	3000
Finančný majetok	319	230	230	-
Úvery	-	-	-	?
Dlhy	-	-	-	-

Rozvojové tendencie obce sú zamerané na vybudovanie rekreačného areálu v obci regionálneho významu (podnikateľský zámer), skvalitnenie životného prostredia obce výstavbou kanalizácie a separáciou odpadu, odstránením nelegálnych skládok v obci. Využívanie a spracovanie biomasy.

2. Ekonomické a sociálne východiská

Pre ekonomické a sociálne východiská mikroregiónu Handlovskej doliny posudzujeme tie parametre, ktoré sú určené pre naplnenie hlavných rozvojových smerov – teda oblast':

- Cestovného ruchu
- Rozvoja vidieka
- Ochrany životného prostredia
- Tradičných výrob a služieb
- Rozvoj bývania
- Rozvoj podnikania

Hodnoty parametrov a ukazovateľov, ktoré sú významné pre uvedené ciele uvádzame súhrne, teda za celý mikroregión.

Špecifické parametre, ktoré sú významné len pre niektorú obec, uvádzame v časti analýz samotnej obce.

2.1 Socio – ekonomická analýza

2.1.1 Rozvojový potenciál a ľudské zdroje

Hlavným rekreačným ťažiskom a centrom je vybudované stredisko cestovného ruchu Remata, ktoré leží v pohorí Žiar. Spolu s vidieckym charakterom obcí, ktoré bez väčších viditeľných urbanistických negatívnych mestských a prímestských prvkov, poskytujú zaujímavý potenciál pre rozvoj cestovného ruchu. Uvedený základný potenciál sa môže oprieť o ďalšie jestvujúce rekreačno-turistické aktivity v pohorí Žiar a Vtáčnik a to:

- Jazdectvo na koňoch a jazdecký turistika,
- Cykloturistika – Bojnický cyklokruh, iné trasy,
- Lyžiarske a turistické stredisko REMATA
- Využívanie ťažby surovín – ťažba štrkopiesku, dreva,
- Využívanie pôdy,
- Prírodné danosti, unikáty a atraktivity v území obcí

Ďalším druhým významným prírodným zdrojom je blízkosť mikroregiónu k lokalitám cestovného ruchu medzinárodného, národného a regionálneho významu ako:

- Bojnice – termálne kúpele, Bojnický zámok, zoológická záhrada
- Prievidza – letisko, Hornonitrianske vlastivedné múzeum,
- Handlová – rekreačno-relaxačné centrum HUTIRA

Ako vyplýva z demografickej analýzy, patrí mikroregión Handlovskej doliny k ustáleným demografickým územiám. Počet obyvateľov jednotlivých obcí a celého mikroregiónu je vyvážený miernou tendenciou rastu (index 103,5 % v rozpätí rokov 1991 – 2005). Index vitality mikroregiónu je však pomerne nízky (66,2%) a je pod hranicou prirodzenej obnovy obyvateľstva, pričom hodnoty tohoto indexu v jednotlivých obciach sa pohybujú v rozpätí od 54% Jalovec po 81% Lipník.

Vývoj počtu obyvateľov v obciach mikroregiónu v rokoch 1991 – 2005

Obec	1991	1996	2001	2003	2005
Chrenovec–Brusno	1257	1262	1281	1306	1342
Jalovec	520	528	547	552	560
Lipník	468	493	488	488	467
Malá Čausa	601	635	618	611	631
Ráztočno	1221	1207	1246	1259	1216
Veľká Čausa	416	417	402	420	425
Spolu	4483	4542	4582	4636	4641

Napriek niektorým nepriaznivým demografickým hodnoteniam môžeme označiť mikreregión ako územie s dostatočným ľudským potenciálom, čo do počtu aj štruktúry obyvateľstva.

2.1.2 Ekonomika

Základné služby obyvateľstvu sú v mikreregiónne zabezpečené na princípe podnikania – maloobchodné prevádzky, vybrané prevádzky komunálnych služieb, pošty, pohostinstvá. Bohaté remeselnícke tradície dali predpoklad vzniku výrobným prevádzkam využívajúcim miestne zdroje - drevo (píla -Veľká Čausa, gáter – Jalovec, gáter a výroba nábytku a stolárstvo–CH.Brusno) a ťažba štrkopiesku (Holcin – Betón Slovakia v Ráztočne).

Pôsobia tu poľnohospodárske družstvá s kombinovanou (živočišnou a rastlinnou) výrobou (Agroprodukt Slovakia a.s.–Handlová, Agrosopol–podielové poľnohosp.družstvo–Chrenovec, Bukovina Prievidza). Rastlinná výroba je zameraná na pestovanie obilnín, krmovín, kukurice a repky olejnej. V živočišnej výrobe prevláda chov hovädzieho dobytku. V obci Jalovec je zriadený súkromný chov plemenných prasníc.

Územie mikreregiónu má vysokú lesnatosť (výmera lesného pôdneho fondu je 9210 ha, čo predstavuje 61 % z celkovej výmery územia). Najväčšia časť rozlohy lesov je vo vlastníctve štátu, ktoré obhospodarujú Lesy SR š.p.. Ostatný LPF je vo vlastníctve urbárskych spoločenstiev, prípadne súkromných osôb.

Z priemyselných prevádzok sú významné – výroby plastových okien, organická chémia–Chrenovec-Brusno, výroba krmív – Lipník. Je tu prevádzka skladového hospodárstva – veľkosklad hračiek

Hlavný výrobný potenciál je sústredený v mestách Prievidzi a Handlovej (vstupy do MR), kde je zamestnaná väčšina obyvateľstva. Prevažná časť je v zamestnaneckom pomere, pričom miera nezamestnanosti je ako celoslovenský priemer.

Celkovo je v mikreregiónne 63 živnostníkov, čo je 2,85 % podielu z ekonomicky aktívneho obyvateľstva.

Obec	Počet aktívneho obyvateľstva	Počet firiem (poč. zamest.)	% miera nezamestnanosti	Počet osôb so živ.listom..	Počet reg. Právnických osôb	Počet nezamestnaných
Chrenovec-Brusno	658	9 (54)	6,75	12	11	57
Jalovec	270	7 (46)	7,28	16	6	22*
Lipník	232	2 (12)	8,89	6	2	20*
Malá Čausa	288	3 (54)	10,39	8	1	33
Ráztočno	569	5 (50)	10,34	14	6	60
Veľká Čausa	192	4 (15)	11,29	7	1	24
Spolu MR	2209	30 (231)	9,16	63	27	216

*v r .2004

Záujmový mikreregión nepatrí do hlavnej kategórie priemyselných regionov SR.

2.1.3 Občianska vybavenosť

Obce mikroregiónu Handlovskej doliny disponujú základnou štandardnou vybavenosťou. Celkovo je mikroregión vybavený nevyhnutnými prevádzkami, s výnimkou bankových prevádzok (banka resp. bankomat) a čerpacej stanice PHM. Ubytovacie kapacity sú zabezpečené zväčša v rekreačných zariadeniach. Mnohé z nich, najmä podnikové ubytovne, horské chaty, turistické ubytovne, poskytujú ubytovanie nižšej kategórie a treba ich rekonštruovať. Horský hotel Remata v rekreačnej oblasti Remata v Ráztočne spĺňa náročnejšie kritéria.

Obec	Komunálne objekty OcÚ ¹⁾	MŠ/ZŠ	Kultúrny Dom	Cirkevné objekty ²⁾	Zdravotnícke objekty ³⁾	Objekty služieb ⁴⁾	Ubytovacie objekty ⁵⁾
Chrenovec - Brusno	1	1/1	0	2	1	11	Ex -1/25
Jalovec	2	1/0	0	1	0	5	CH -1/8
Lipník	2	1/0	1	0	0	3	-
Malá Čausa	2	1/1	1	2	0	6	CH-1/10
Ráztočno	2	1/1	1	2	0	5	H-1/68, CH-4/149, P-1/24
Veľká Čausa	2	1/0	0	2	0	3	CH-2/15
Spolu	11	6/3	3	9	1	33	CH- 8/182 H- 1/68 P -1/24 Ex-1/25

¹⁾obecný úrad, požiarne zbrojnice, matriky, polícia,

²⁾kostol dom, fara

³⁾zdravotnícke zariadenie, lekáreň, dom dôchodcov

⁴⁾obchod, reštaurácia, pohostinstvo, pošta, banka

⁵⁾CH – chata, H – hotel, P – penzión, Ex- Exercičný dom /počet prevádzok/počet postelí,

2.1.4 Vzdelanie a kultúra

Mikroregión Handlovskej doliny je vybavený minimálnou sieťou vzdelávacích a kultúrnych zariadení, zohľadňujúcou demografický vývoj obcí.

Centrum vzdelávania tvoria obce Chrenovec-Brusno a Ráztočno, kde sú umiestnené základné deväťročné školy. Školské jedálne popri ZŠ a MŠ v obciach majú aj širší verejný charakter, umožňujú stravovanie dôchodcom a záujemcom z radov občianskej verejnosti. V školách pracujú aj školské kluby s kvalifikovaným dohľadom v ranných a popoludňajších hodinách, pričom sa deti venujú hrám, športovaniu, hudobnej a výtvarnej činnosti. ZŠ v Chrenovci a Ráztočne sú vybavené telocvičňami, šatňami a hygienickými zariadeniami, ktoré slúžia nielen žiakom ale aj verejnosti.

V obciach mikroregiónu sa nachádzajú kultúrne domy a spoločenské miestnosti. Vo všetkých obciach pracujú záujmové združenia, kluby, kultúrne súbory a s nimi súvisiace aj už pravidelné spoločenské a kultúrne podujatia s pevným harmonogramom.

Pôvodné remeslá a ľudová tvorba

Prírodné podmienky podhorských obcí a zvyklostí obyvateľov mikroregiónu viedli okrem poľnohospodárstva aj k chovu oviec, kôz, dobytky, povozníctvu, predaju ovocia. Tradičné výroby boli orientované na výrobu s drevom – obruče, metly, na výrobu krpcov a pokrovcov.

Na stavbu domu používali kameň, nepálenú tehlu, hlinu a drevo. Strechu s valbou pokrývali slamou a šindľom. Charakteristické sú kamenné domy a sýpky.

Obec	Materské školy		Základné školy				Kultúrny dom			
	počet	Počet detí	počet	Počet tried+učební	Počet pracovníkov	Počet detí	Sála	Súbory/akcie	knižnica	Amfiteáter
Chrenovec-Brusno	1	34	1	9+3	12+6	180	0/kul. miestnosť	2/9*	1	1
Jalovec	1	x	-	-	-	-	1	0/5	-	-
Lipník	1	12	-	-	-	-	1	*/5	-	-
Malá Čausa	1	17	1 (1-4.roč.)	4	4+1	15	1	0/4	1	-
Ráztočno	1	21	1	9	13+6	101	1	0/14	1	-
Veľká Čausa	1	10	-	-	1+1	-	0/Kul. miestnosť	0/5	1	-
Spolu	6	94	3	22+3				2/42	5	1

* spoločný súbor Hajčiek obci: CH-Brusno a Lipník

2.1.5 Životné prostredie

Ovzdušie

Ovzdušie je najviac poškodzovanou zložkou ŽP regiónu Hornej Nitry (HNOO). Najväčší podiel na znečistení je z technológií pri výrobe tepla, elektrickej energie a výrobe chemických látok. Na území mikroregiónu má najväčší podiel na znečistení výroba tepla. Záujmové územie leží v Handlovskej kotline, kde je slabá vetrateľnosť a málo veterných dní počas roka a časté sú inverzie. Na znečistení ovzdušia sa v nemalej miere podieľa doprava, najmä na hlavnom dopravnom koridore Prievidza – Handlová – ceste I. triedy.

V 90-tych rokoch došlo v sledovanom území k poklesu emisií, najmä tuhých znečisťujúcich látok. Vývoj emisií plynov má klesajúcu tendenciu v celom okrese. Emisie SO₂ sa znížili zavedením odsírovania vo veľkých energetických zdrojoch, emisie dusíka NO_x vykazujú mierny pokles, ktorý sa spomalil so zvyšovaním spotreby zemného plynu. Emisie oxidu uhoľnatého CO.

Vody

Kvalita povrchových vôd sa hodnotí v zmysle Klasifikácie kvality povrchových vôd podľa STN 75 7221. V území mikroregiónu je takto hodnotená rieka Handlovka . Odberové miesto kvality povrchových vôd toku Handlovka je nad územím mikroregiónu v Handlovej (v riečnom kilometri 23) a v Koši (v riečnom kilometri 1,2).

Podľa údajov SHMÚ (2003) je Handlovka extrémne znečistená najmä banským priemyslom z Handlovej

Na základe dlhodobého pozorovania je tok Handlovka zaradený do IV. - V. triedy kvality - veľmi silne znečistený tok.

S ochranou vôd súvisí výstavba kanalizačných sietí a ich koncoviek – čistiarní odpadových vôd (ČOV). V mikroregióne je nepriaznivý stav v odvádzaní a čistení odpadových vôd. Žiadna z obcí nemá vybudovanú čistiareň odpadových vôd (ČOV) ani verejnú kanalizáciu obce. Na územiach obcí sa nachádza 12 individuálnych domových a skupinových ČOV. Z celkového počtu obyvateľov žijúcich v mikroregióne je priemerne 8 % obyvateľov obcí napojených na miestne kanalizácie a skupinové ČOV v obciach.

ČOV Chrenovec 5 individuálnych domových ČOV (12% pripojenosť obyvateľov)

ČOV Jalovec 1 čiastková ČOV pre budovu materskej školy a
Obecného úradu (9 % pripojenosť obyvateľov)

ČOV Lipník vybudovaná dažďová kanalizácia, nie je vybudovaná kanalizácia s ČOV

ČOV Malá Čausa nie je vybudovaná kanalizácia s ČOV
v obci je 1 domová ČOV (1,5% pripojenosť obyvateľov)

ČOV Ráztočno 4 čiastkové ČOV (obecné bytovky, základná škola, predajňa potravín,
rekreačná oblasť Remata s napojením Horského hotela REMATA, celkovo
10% pripojenosť obyvateľov)

ČOV Veľká Čausa nie je vybudovaná kanalizácia a malú domovú čistiareň má
1 rodinný dom (6,2% pripojenosť obyvateľov)

Odpady

V súčasnosti obce mikroregiónu zneškodňujú odpady produkované na svojom území ukladaním na regionálnu skládku tuhého komunálneho a tuhého priemyselného odpadu v k.ú. Handlovej. Komunálny odpad je zneškodňovaný na skládke III. stavebnej triedy. Zber komunálneho odpadu sa realizuje pravidelne raz za dva týždne, vykonáva ho HATER Handlová, s.r.o. Veľkoobjemový odpad je zbieraný 2x ročne.

Zhodnocovanie komunálneho odpadu v obciach je v súčasnosti na nízkej úrovni.

Separovaný zber vykonávajú obce dvakrát ročne, v jednotlivých obciach sú odlišnosti v podmienkach separácie a odvozu jednotlivých druhov odpadov. Zber niektorých komodít sa realizuje v obciach Chrenovec-Brusno a Ráztočno v spolupráci so základnými školami. Zber nebezpečných odpadov sa v obciach vykonáva 2x ročne. Na zber nebezpečných odpadov slúži v Handlovej zariadenie EKOSKLAD s kapacitou 39,8 t, pričom priemerne sa vyzbierajú 3 t/rok.

Chrenovec-Brusno separuje železo a papier prostredníctvom školských zberov a nebezpečný odpad v obci dvakrát ročne.

Jalovec má zavedený zber PET, skla, papiera a nebezpečného odpadu

Lipník má zavedený separovaný zber papiera, plastov, nebezpečného odpadu dvakrát ročne.

Malá Čausa sa realizuje zber PET, papiera, železo, textil, nebezpečný odpad.

Ráztočno separuje plast - PET, sklo, papier, železo, textil a nebezpečný odpad, v obci sa nachádza 7 veľkokapacitných kontajnerov

Veľká Čausa realizuje zber PET fliaš, zber papiera sa realizuje žiakmi počas školských zberov, kovový šrot sa zbiera v spolupráci s futbalovým klubom a nebezpečný odpad.

Obce majú problémy s nepovolenými skládkami odpadu:

Chrenovec-Brusno – viac divokých skládok, najväčšia je na svahu v blízkosti pieskovne v Brusne.

Lipník – v k.ú. sa nachádza voľne uložená kopa hnoja, v obci je divoká skládka pri ihrisku

Ráztočno: suť s asfaltom - stará záťaž na konci obce smer Morovno

2.2 Analýza realizovaných opatrení

Obce mikroregiónu Handlovskej doliny doposiaľ smerovali svoje aktivity do občianskej vybavenosti a komunálnych problémov, vyplývajúcich z transformácie verejnej správy a presunu kompetencií zo

štátu na samosprávu. Výsledkom týchto aktivít je stabilizovaná infraštruktúra obcí, dohody o územnej dislokácii základných škôl, vysporiadania obecného majetku a pripravenosť obcí pre ďalší rozvoj v navrhovanej oblasti ako zóny cestovného ruchu a .

Obce zatiaľ nepodnikli zásadnejšie individuálne zásahy, ktoré by vytvorili prekážky pre aplikáciu zámerov.

Prioritné opatrenia (hlavne investičné zámery) rozvoja obce s výhľadom do roku 2010 –
priebežné vyhodnotenie

Lipník				
Malá Čausa	-dobudovanie plynofikácie -príprava kanalizácie a územného plánu			
Veľká Čausa	-obecné plynovody			

Zdroj :

- **OcÚ Ráztočno –materiál pre aktualizáciu pripravovaného PHSR TSK**
- **Koncepcia hospodárskeho a sociál. rozvoja okresu Prievidza, 2000**